

SONUÇ RAPORU

Objektif bilimsel bilgi, kullanıma ve yoruma hazır herkesin aynı şekilde anlayabileceği bilgidir. Her kültür, her medeniyet onu kendi bilim anlayışı ile yorumlama ve bu yorum çerçevesinde insanlık menfaati için onu kullanma hakkına sahiptir. Bilinçli-bilinçsiz ateist düşüncelere destek veren yorumları veya tek düze bir kullanma tarzını bir medeniyetin diğerlerine dayatma ve zorla kabul ettirme hakkı yoktur ve olamaz. Her zaman medeniyetler arası etkileşimler, farklı kültürleri temsil eden bilim adamları arasında iletişim, bilgi alışverişi vardır ve olmalıdır. Bu etkileşimler ve fikir alış-verişleri, düşünce veya ifade hürriyeti çerçevesinde kalırsa kıymetlidir. İnsanlık hür iradeli demokratik tartışmalar sonrasında bilimden en iyi istifade edebilir. Aksi takdirde, fayda şöyle dursun, insanlığın çok büyük tehlikelerle karşılaşma ihtimali vardır; nükleer savaş, çevre kirliliği veya bilimsel bilgilerin ve bu bilgiler ile üretilen teknolojinin güçlü bencil ülkeler tarafından yoksul masum ülkelerin doğal kaynaklarını çalmada kullanması gibi. Bilim ve bilimsel bilgi insanlığın en kıymetli hazinesidir; bu yüzden o, sadece mümkün olduğunca istisnasız her bireyin faydasına kullanılması gerekir.

Enes b. Mâlik'in rivayet ettiği bir hadise göre Peygamberimiz (s.a.v.) "*Faydasız ilimden Allah'a sığınırım*"¹ diye dua etmiştir. Buna benzer daha birçok hadis mevcuttur. Tıp, mühendislik, ziraat bilimleri gibi uygulamalı bilimlerin faydasını anlamak mümkündür. Ama, sadece bilgidен ibaret olan temel bilimlerin faydası nedir? Örneğin, Güneş'in veya bir galaksinin iç yapısını bilmenin veya galaksi kümeleri ve evrenin nasıl şekillendiğini bilmenin ne faydası var? Evrenin genişlediğini öğrenmenin ne faydası olabilir? Hidrolojik çevrimin (su çevrimi) nasıl çalıştığını anlamının faydaları nelerdir? Sadece bilgi içeren saf bilimin merak gidermekten başka faydası olabilir mi?

Bu çalışmada incelenen su çevrimi ve evrenin büyük ölçekteki yapısı örneklerinden anlaşıldığı gibi, bu tür bilgilerin faydası, anahtar sorular ile ipuçlarını yakalayıp "neden" ve "niçin" lere cevap bulduktan, yani yorumlanmasının ardından ortaya çıkmaktadır. Ancak bu sayede, ezel ve ebedin sahibi yüce Yaradan'ın ne kadar merhametli, her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve en mükemmel şekilde organize eden olduğu anlaşılmaktadır. Yorumun doğru yapılması objektif bilginin kendisi kadar önemlidir. Aksi takdirde, sadece merakı gidermek içinmiş gibi görünen temel bilimler faydasız, hatta zararlı (inancı zayıflatması) gibi görülecektir. Uygulamalı bilimler de istisna değildir. İnsanlığın faydasına kullanılmadıkları takdirde, onlar da zararlı olabilir. Tıp bilgisinin organ mafyası tarafından kullanılması gibi.

Yorumlanmış bilginin kıymetine dikkat çeken diğer bir hadis "*İlim (hikmet) Müslümanın yitik malıdır, bulunduğu yerde alınmalıdır*"² hadisidir. Arapça "hikmet (حكمة) İslam medeniyetinde "felsefe"

¹ Tirmizî, "Da'avât", 68.

² Tirmizî, "İlim" 19; İbn Mâce, "Zühd", 17.

kelimesi yerine kullanılan kelimedir. Yorumlanmış bilgi anlamında olabileceği gibi, bilgiyi en iyi şekilde değerlendirme, irdeleme ve en doğru anlamını araştırıp en tutarlı sonucu çıkarma anlamında da kullanılmaktadır. Bu hadis yorumlanmış bilimsel bilginin çok kıymetli olduğunu, aynı bilgi farklı medeniyetlerde farklı yorumlanabileceği için, bu evren makinesinin “nasıl” ve “niçin” çalıştığı ile ilgili yapılmış İslam’a uygun yorumların çok değerli, kaybedilmesi göze alınamayacak kadar kıymetli olduğunu anlatmaktadır.

Objektif bilimsel bilginin önem seviyesini daha iyi anlamak için “İlim Çin’de de olsa git öğren”³ hadisinin de göz önünde bulundurulması gerekir. Öncelikle bu hadiste, “hikmet” yerine “ilim” kelimesinin tercih edildiğine dikkat edelim. Önceki hadisten farklı olarak bu hadiste, yorumlanmış veya yorumlanmamış, her çeşitten bilginin kıymetli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Allah’ın en sevgili kulu, İki Cihan Serveri Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Çin’den gelecek veya Çin’de öğrenilecek bilginin Çin inançları ile kirlenmiş olabileceğini düşünmeden bu tavsiyeyi yaptığını düşünemeyiz. Bu yüzden bu hadisin değerlendirilmesi iki türlü olabilir: Birincisi on dört asır önce İslam diyarları dışında seyahat etmenin zorluğunu düşünüp, ne kadar zorlu olursa olsun, hatta Çin’e gitmek kadar zor olsa bile, Müslümanlara bilimsel bilginin öğrenilmesi açıkça emredilmektedir. İkincisi, diğer kültürlerden İslam’a gelecek veya getirilecek bilimsel bilgi İslam inancına uygun olmayacak şekilde kirlenmiş olsa bile, bir Müslüman onu hemen reddetmemelidir. Tahminim o dur ki, Müslümanlar sekizinci yüzyılda Helen ve Greek medeniyeti ile karşılaştıklarında, tereddüt etmeden Antik Yunan klasiklerini, İslam düşüncesine uygun hale getirerek veya getirilmek üzere tercümeye başladılar. İnançlarının bozulabileceği, imanlarının zayıflayabileceği, İslam’a yabancı bu fikirlerden etkilenebilecekleri akıllarına gelmedi; bu konuda tedbirsizdiler diye düşünmek doğru değildir. Demek ki o dönem Müslümanların sadakatlerinden, imanlarından, böylesi etkilere maruz kalabileceklerinden başta Peygamberimiz (s.a.v.) olmak üzere hiç kimse şüphe etmemiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bilimsel bilgilerin nasıl tercüme edileceği, nasıl kabul edileceği konusunda onlara güvendiği açıkça görülmektedir.

Müslümana duyulan benzer bir güveni, Kastamonu’da Bediüzzaman’ı ziyarete gelen lise talebelerine söylediği “Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla, mütemadiyen Allah’tan bahsedip, Halikı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz” cümlelerinde görüyoruz. Burada dikkatli analiz etmemiz gereken husus, “Muallimleri değil onları dinleyiniz” cümlesidir. Yani bu cümle Muallimleri dinlemeyin, sınıfa gitmeyin, gitseniz de dersleri dinlemeyin anlamında kullanılmamış, aksine sınıfa gidin dersleri dinleyin, anlatılanlar İslam’a uygun olmasa bile, siz onları uygun şekilde yorumlayabilirsiniz, bu konuda sizden şüphe etmiyorum, anlamında söylenmiş olup, bu talebelerin nasıl yorum yapacaklarını örnekleri ile izah etmiştir.

³ Suyutî, *el-Câmi ‘u’s-Sağîr*, 1/310.

Farklı bilim dalları için, hangi bilimsel bilgilerin nasıl yorumlanacağı konusunda örnekler *Meyve Risalesi'*nden *Altıncı Mesele'*de⁴ izah edilmiştir. Benzer örnekler, Risale-i Nur Külliyyatının farklı kitaplarına farklı ifade tarzları ile dağılmış durumdadır. İlk Müslümanlar gözlem ve deney ile elde ettikleri bilgilerin nasıl yorumlanacağına örneklerini sadece Kur'an'da gördü. Bugün artık, benzeri örneklere çağımızda başta Risale-i Nur ve benzeri tefsirlerde, veya önceki çağlarda yaşamış Müslümanların tecrübelerinde görmemiz mümkün hale gelmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) ve ilk Müslümanlar arasında objektif bilimsel bilgi olmadan yorumunun da yapılamayacağı gayet aşikâr idi. Dolayısıyla, yabancı inançlarla kirlenmiş olsa da kâinat ve işleyişi hakkındaki bilgiler Müslümanlar için paha biçilemez bir hazinedir. Hikmeti öne çıkaran, yorumlanmış bilgiye dikkat çeken "*İlim (hikmet) Müslüman'ın yitik malıdır, bulunduğu yerde alınmalıdır*" hadisi ile yorumlanmamış bilgiye dikkat çeken "*İlim Çin'de de olsa git öğren*" hadisi çelişkili değildir. Aksine her iki hadis birbirini takviye etmektedir ve birlikte İslam bilim anlayışını anlaşılır bir şekilde ortaya koymaktadırlar.

Bediüzzaman Said Nursi'nin "Cenâb-ı Hakkın mâsivâsına, yani kâinata mânâ-yı harfi ile ve O'nun hesabına bakmak lâzımdır. Mânâ-yı ismi ile ve esbab hesabına bakmak hatâdır"⁵ cümlesiyle tanımladığı mânâ-yı harfi anlayışı da aslında İslam bilim anlayışı çerçevesinde bilimsel bilginin değerlendirilmesine yapılan bir göndermedir. Mânâ-yı harfi bir üslup, bir anlatım tarzından daha çok değerlendirmeyi yapan insanın takınacağı tavır, görme ve anlama tarzıdır ki, Müslümanlar bu bakış açısını yakaladıklarında bilimsel bilgi ile Halik-ı kâinatın varlıklara ve olaylara yüklediği manaları kolaylıkla okuyabilirler. Sanattan sanatkarı, nakıştan nakkaşı görüp takdir edebilmek de buna bağlıdır. Aksi takdirde, yorumsuz bilgiyle yetinenlerin, kelimelere veya üsluba takılanların, kâinat kitab-ı kebirî karşısında okuma yazma bilmeyenlerin durumuna düşmeleri tehlikesi vardır.

⁴ Nursi, *Sözler*, 172.

⁵ Nursi, *Mesnevi-i Nuriye*, 72.